

Toolkit Antibiotica-allergie

Huisartsenpraktijk

Inhoudsopgave

Inleiding	3
Achtergrond	3
Doel	3
Ontwikkeling toolkit	4
Werkwijze toolkit	4
Vorbereiding	4
Menukaart strategieën	5
Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren	7
Ondersteuning voor de praktijk	7
Educatie zorgverlener	7
Registreren	7
Kwaliteit van bestaande registraties verbeteren	8
Verlagen aantal bestaande registraties	8
Educatie patiënt	8
Communicatie over registraties	9

De ontwikkeling van de toolkit is gesubsidieerd vanuit AMR Zorgnetwerk Holland West en het programma Implementation Science Practitioner van ZonMw

Inleiding

Achtergrond

Wereldwijd heeft 10-25% van de patiënten een allergieregistratie voor één of meerdere antibiotica. Meer dan 90% van deze registraties is echter onjuist. Onterechte allergieregistraties hebben negatieve gevolgen, zowel voor individuele patiënten als voor de maatschappij. Deze registraties leiden namelijk tot onnodig gebruik van alternatieve antibiotica. Het gebruik van alternatieve antibiotica kan leiden tot diverse problemen. Deze antibiotica zijn vaak minder effectief in de behandeling van infecties en/of hebben een minder gunstig bijwerkingenprofiel. Daarnaast vergroot het bredere werkingsspectrum van alternatieve antibiotica het risico op *Clostridioides difficile*-infecties en de selectie van resistente pathogenen. Bovendien zijn antibiotica-allergieregistraties geassocieerd met meer frequente ziekenhuisbezoeken, langere ziekenhuisopnames, een hoger risico op postoperatieve wondinfecties en hogere zorgkosten.

Het ontstaan van onjuiste allergieregistraties heeft diverse oorzaken. Vaak worden bijwerkingen of symptomen van de infectie onterecht geïnterpreteerd als allergische reacties. Beperkte kennis bij zowel patiënten als zorgverleners speelt hierbij een rol. Daarnaast dragen ict-beperkingen en suboptimale communicatie tussen zorginstellingen bij aan het ontstaan en in stand houden van onjuiste registraties. Ook kan een allergie na verloop van tijd verdwijnen. Hierdoor kan het oorspronkelijke antibioticum bij veel patiënten veilig opnieuw worden voorgeschreven, zelfs bij patiënten die in het verleden een echte allergische reactie hebben gehad.

De Stichting Werkgroep Antibiotica Beleid (SWAB) heeft recent een richtlijn gepubliceerd met daarin aanbevelingen voor de aanpak bij een vermoeden van een antibiotica-allergie. De beslissing over re-expositie aan het antibioticum wordt volgens deze richtlijn bepaald door drie factoren:

1. Het type allergie (*immediate type* versus *delayed type*)
2. De ernst van de reactie
3. De tijd die is verstreken sinds de laatste allergische reactie

Om in de praktijk weloverwogen beslissingen te kunnen nemen over het toekomstig gebruik van het antibioticum, is het noodzakelijk dat alle drie de factoren worden beschreven in de allergieregistratie. Momenteel ontbreekt deze cruciale informatie vaak, wat leidt tot suboptimale antibiotische therapie. De laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor onterechte antibiotica-allergieregistraties en zijn diverse ontlabelstrategieën, onder andere in Nederland, zeer effectief gebleken.

Doel

Deze toolkit heeft tot doel om een bijdrage te leveren aan een betere kwaliteit van antibiotica-allergieregistraties in de huisartsenpraktijk, en daarmee aan de optimale antibiotische behandeling van patiënten. De toolkit probeert hieraan bij te dragen door concrete middelen en methoden aan te reiken die overwogen kunnen worden voor implementatie in de praktijk.

Ontwikkeling toolkit

Voorafgaand aan de ontwikkeling van deze toolkit is onderzoek gedaan naar de verschillende factoren die leiden tot onjuiste allergieregistraties. Onderzoekers hebben door middel van interviews met zorgverleners in kaart gebracht wat de oorzaken zijn en waar mogelijke oplossingen liggen. Op basis van deze bevindingen zijn materialen en methoden ontwikkeld die zijn gebundeld in deze toolkit. Naast een toolkit voor huisartsenpraktijken, zijn er ook toolkits voor verpleeghuizen, ziekenhuizen en apotheken beschikbaar. Zo wordt het probleem vanuit een regionaal perspectief aangepakt.

Werkwijze toolkit huisartsenpraktijk

De beoogde gebruikers van deze toolkit zijn huisartsen met de ambitie om de registratie van antibiotica-allergieën in hun praktijk te verbeteren. De ontwikkelaars van de toolkit hebben er rekening mee gehouden dat er grote verschillen zijn tussen huisartspraktijken op het gebied van faciliteiten en prioritering van het probleem. De werkwijze is om deze reden erop gericht dat de gebruiker zelf kan beslissen met welke intensiteit het verbeterprogramma wordt ingezet. Er zijn zowel interventies die relatief simpel zijn en weinig inzet behoeven, als interventies die veel tijd en/of middelen vragen. Uiteraard is het te verwachten dat toepassen van meerdere interventies een groter effect heeft. Interventies kunnen tegelijkertijd of getrapt worden uitgevoerd.

In de menukaart staan de verschillende interventies gecategoriseerd op intensiteit. We onderscheiden interventies gericht op het verbeteren van de kwaliteit van nieuwe registraties, interventies gericht op het verbeteren van bestaande registraties en interventies gericht op de communicatie over registraties. Voor een succesvolle implementatie van de toolkit is het essentieel om één persoon als eindverantwoordelijke aan te wijzen. Deze persoon ziet er periodiek op toe dat de gemaakte afspraken worden nageleefd en dat alle medewerkers, inclusief nieuw aangetrokken werknemers, de vereiste scholing hebben afgerond.

Vorbereiding

De toolkit kan volgens het onderstaande stappenplan worden geïmplementeerd in de huisartsenpraktijk. Het proces begint met het vergroten van het bewustzijn over het hoge aantal onterecht geregistreerde antibiotica-allergieën. Het vergroten van het bewustzijn kan worden bevorderd door het probleem te bespreken en kennis te vergroten, wat cruciaal is voor een effectieve toepassing van de toolkit. Zie [Educatie zorgverlener](#) voor de verschillende mogelijkheden. De toolkit bevat onder andere [achtergrondinformatie over antibiotica-allergieën](#).

De volgende stap is het vaststellen van het aantal antibiotica-allergieregistraties in het Huisarts Informatie Systeem (HIS). Raadpleeg de [instructies](#) voor het bepalen van het aantal registraties in HIS. Gemiddeld heeft 2% van de patiënten in het HIS een antibiotica-allergieregistratie. Het aantal registraties in het HIS biedt waardevolle inzichten in de omvang van het probleem en de haalbaarheid van de mogelijke oplossingen binnen de praktijk. Na een keuze uit de interventies van de menukaart volgt implementatie. Het is aan te raden om op gezette tijden de implementatie te evalueren en waar nodig aanpassingen te doen.

Stappenplan:

1. Bewustwording van het probleem rondom antibiotica-allergieregistraties
2. Onderwijs volgen over antibiotica-allergie
3. Bepalen van het aantal antibiotica-allergieregistraties in het HIS
4. Kiezen uit de mogelijkheden
5. Implementeren van de mogelijkheden
6. Controleren correcte implementatie en evalueren effect

Menukaart strategieën

Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren

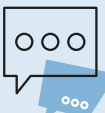
	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
 Ondersteuning voor de praktijk	Zakkaartjes uitdelen aan huisartsen, doktersassistenten en verpleegkundig specialisten Online aan patiënten informatie(folders) aanbieden	Aanbieden informatiefolders aan patiënten	
 Educatie zorgverlener	Aanbieden e-learning aan huisartsen Zakkaartjes uitdelen aan huisartsen (in opleiding)	FTO antibiotica-allergie volgen Incidentele scholing aanbieden aan huisartsen	
 Registreren	Elke nieuwe registratie via allergie-anamnese vastleggen		

Kwaliteit van bestaande registraties verbeteren

	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
 Verlagen aantal bestaande registraties	Ad hoc verbeteren bestaande registraties	Polyfarmaciebespreking met apotheker Kennismakingsgesprek nieuwe patiënt	Onderzoek op juistheid van bestaande registraties
 Educatie patiënt	Informatieposters voor patiënten ophangen Wachtkamerschermen met informatie over antibiotica-allergie Online aan patiënten informatie(folders) aanbieden		

Communicatie over registraties

	Laag intensief	Middel intensief	Hoog intensief
 Naar collega zorgverleners			Communicatie naar andere zorgverleners over verwijderen antibiotica-allergieregistratie
 Naar patiënten/familie			Informatiebrief over verwijderen antibiotica-allergieregistratie uit HIS

Kwaliteit van nieuwe registraties verbeteren

Ondersteuning voor de praktijk

Lezen richtlijn antibiotica-allergie

De toolkit is gebaseerd op de SWAB-richtlijn [Aanpak bij vermoeden van antibiotica allergie](#). Raadpleeg de richtlijn voor achtergrondinformatie over antibiotica-allergie.

Educatie patiënt

De patiënt speelt een belangrijke rol bij het registreren van een vermeende antibiotica-allergie, zowel bij bestaande als bij nieuwe antibiotica-allergieën. Bij een bestaande allergieregistratie is het noodzakelijk de patiënt te vragen naar de symptomen waarop deze registratie is gebaseerd, naast het nagaan van de symptomen in het HIS. Bij een nieuwe reactie is het belangrijk dat de patiënt goed wordt voorgelicht over de aard van de reactie en de consequenties. Hiervoor is een [patiënteninformatiefolder](#) ontwikkeld.

Educatie zorgverlener

AMR Zorgnetwerk Holland West heeft onderwijsmateriaal over antibiotica-allergieën ontwikkeld. Dit materiaal behandelt de basale kennis en achtergrond van antibiotica-allergieën en geeft handvatten om antibiotica-allergieën te onderscheiden van bijwerkingen en intoleranties. Daarnaast bespreekt het materiaal de barrières die vaak worden geassocieerd met het correct registreren van antibiotica-allergieën. Het is raadzaam om een geaccrediteerde e-learning te volgen voordat er wordt begonnen met het verbeteren van antibiotica-allergieregistraties. Ook kan de gehele huisartsenpraktijk het FTO, ontwikkeld door AMR Zorgnetwerk Holland West, volgen. Deze toolkit bevat bovendien [achtergrondinformatie over antibiotica-allergieën](#).

Scholingsaanbod:

- E-learning antibiotica-allergie op [Boerhaave Nascholing](#) (zoekterm: antibiotica allergie)
- [Farmacotherapeutisch overleg Antibiotica-allergie](#)
- Het [zakkaartje antibiotica-allergie](#) geeft een bondig overzicht van hoe te handelen bij een antibiotica-allergieregistratie. Er is een digitale en papieren versie beschikbaar. De zakkaartjes zijn kosteloos te bestellen. Neem hiervoor contact op met AMR Zorgnetwerk Holland West via contact@amrhollandwest.nl.

Registreren

Elke nieuwe registratie via allergie-anamnese vastleggen

Iedere patiënt met symptomen die wijzen op een mogelijke antibiotica-allergie wordt beoordeeld aan de hand van een [allergie-anamnese](#). De symptomen, inclusief hun tijdsduur en de tijd die is verstreken na de eerste inname van het antibioticum, worden duidelijk beschreven in het HIS. De huisarts vermeldt de diagnose en geeft, in het geval van een antibiotica-allergie, advies over het al dan niet opnieuw innemen van de antibiotica.

Kwaliteit van bestaande registraties verbeteren

Verlagen aantal bestaande registraties

Ad hoc verbeteren bestaande registraties

Als een huisarts een antibioticum wil voorschrijven aan een patiënt, maar er blijkt een allergie voor dit antibioticum geregistreerd te zijn, dan volgt de huisarts de volgende procedure. De huisarts gaat de antibiotica-allergieregistratie na op juistheid door gebruik te maken van de [allergie-anamnese](#) en het bijbehorende [stroomschema](#). De huisarts kan de registratie van de antibiotica-allergie verwijderen als deze ongegrond blijkt te zijn.

Kennismakingsgesprek nieuwe patiënt

Het is gebruikelijk dat een huisarts samen met een nieuwe patiënt controleert of het dossier volledig en juist is. Deze controle omvat onder andere een bespreking van elke chronische ziekte, medicatie-allergie en chronische medicatie met de patiënt. In het geval van een antibiotica-allergieregistratie gaat de huisarts met behulp van de [allergie-anamnese](#), het [stroomschema](#) en de informatie uit het dossier na of deze registratie gegrond is. De uitkomst wordt vervolgens besproken met de patiënt. Als blijkt dat de registratie ongegrond is, wordt deze in overleg met de patiënt verwijderd. Indien een registratie wel terecht is, wordt deze door de huisarts duidelijk vastgelegd in het HIS.

Polyfarmacie bespreking met apotheker

Periodiek bespreken de huisarts en de apotheker de medicatie van patiënten die meer dan zes tot zeven chronische medicijnen gebruiken. Tijdens deze bespreking gaan de huisarts en apotheker samen na welke allergieën zijn geregistreerd, zowel in het huisartseninformatiesysteem als in het apothekersinformatiesysteem. Elke registratie wordt gecontroleerd op juistheid aan de hand van het medisch dossier. Als er onduidelijkheden zijn over een bepaalde registratie, gaat de huisarts bij de patiënt na wat de exacte symptomen waren en probeert zo tot een conclusie te komen. Indien nodig kan de patiënt zelf worden gevraagd om aanvullende informatie te verstrekken.

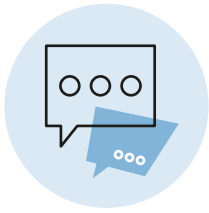
Onderzoek op juistheid van bestaande registraties

De huisarts start een zoekactie in het HIS om alle patiënten te identificeren die een antibiotica-allergie hebben. Raadpleeg de [instructies](#) voor het bepalen van het aantal registraties in HIS. Vervolgens gaat de huisarts systematisch de dossiers van deze patiënten na om de juistheid van de registraties te verifiëren. Indien er onduidelijkheden zijn over een bepaalde registratie, stuurt de huisarts de betreffende patiënt een [brief](#) en [vragenlijst](#) toe. Met behulp van de antwoorden op deze vragenlijst wordt verder onderzoek gedaan om vast te stellen of er daadwerkelijk sprake is van een antibiotica-allergie. Als er nog steeds twijfel bestaat, of als de situatie complex is, kan de huisarts ervoor kiezen om de patiënt door te verwijzen naar een specialist, zoals een dermatoloog of allergoloog. Deze specialist kan aanvullende diagnostische tests uitvoeren, zoals een huidtest of een provocatietest. Zie [stroomschema HIS-onderzoek](#). Met een [brief](#) kunnen patiënten op de hoogte worden gesteld van de verwijdering van registraties.

Educatie patiënt

De patiënt speelt een belangrijke rol bij het registreren van een vermeende antibiotica-allergie. Zowel bij bestaande als bij nieuwe antibiotica-allergieën. Bij een bestaande allergie is het terughalen van de symptomen van de patiënt het belangrijkste. Bij een nieuwe reactie is het belangrijk dat de patiënt goed wordt voorgelicht. Hiervoor is een [patiënteninformatiefolder](#) ontwikkeld. Er is ook een [digitale poster](#) beschikbaar waarbij patiënten worden geattendeerd op de juistheid van een antibiotica-allergieregistratie. Deze poster kan worden getoond op wachtkamerschermen.

Communicatie over registraties

Het Landelijk Schakelpunt (LSP) is een zorginfrastructuur, een netwerk waar zorgaanbieders op kunnen aansluiten. Via dit netwerk kunnen zij medische gegevens over hun patiënten met elkaar uitwisselen. Ook een antibiotica-allergieregistratie wordt via het LSP uitgewisseld tussen verschillende zorgverleners. De ontvanger zal de antibiotica-allergieregistratie automatisch overnemen in zijn eigen informatiesysteem. Deze registratie leidt tot verdere uitbreiding van een (onterechte) antibiotica-allergieregistratie. Als er eenmaal een registratie via het LSP is gecommuniceerd, zal deze registratie blijven staan, ondanks verwijdering in het eigen systeem. De registratie wordt niet meer via het LSP gecommuniceerd als de originele registratie is verwijderd.

Het blijven terugkomen van registraties is een bekend probleem bij de verantwoordelijke voor het LSP. Er wordt gewerkt aan een oplossing. Totdat er een oplossing is, is het noodzakelijk om duidelijk in het systeem te vermelden dat de registratie onterecht is. De wijze waarop verschilt per domein en informatiesysteem.

Na het verwijderen van een antibiotica-allergieregistratie is het nodig om andere zorgverleners erop te attenderen dat de registratie ook in hun systeem kan worden verwijderd. Anders kan de registratie weer terugkomen via het LSP. Het attenderen kan middels een [brief](#). Daarnaast dienen patiënten te worden geïnformeerd over het verwijderen van de antibiotica-allergieregistratie en of ze daar bezwaar tegen hebben. Deze toolkit bevat een [brief](#) die hiervoor ingezet kan worden.

